



## Školní program proti šikaně

### I. Cíl programu

Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí, kde se žáci cítí bezpečně, sami se podílí na budování přátelských vztahů, podporují spolupráci jak mezi žáky, tak učiteli a kde k nežádoucímu chování zaujmají odmítavý postoj.

Základem prevence proti šikaně a násilí je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky a mezi žáky a učiteli, a to zejména:

- *podpora solidarity a tolerance*
- *podpora vědomí sounáležitosti*
- *vytváření podmínek pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy*
- *rozvoj spolupráce mezi dětmi a jejich vzájemného respektu*
- *rozvíjení jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost*

*jedince*

### II. Odpovědnost školy:

Škola má ze zákona jednoznačnou odpovědnost za vytváření a udržování bezpečného prostředí, za ochranu žáků a jejich zdraví a za předcházení vzniku jakýchkoli forem rizikového chování na škole, tedy i šikany. Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Ředitel školy má zároveň odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance, tedy také za prevenci šikany zaměřené na učitele (1 § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školný zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů)

- *vydírání (§ 235),*
- *omezování osobní svobody (§ 213),*
- *útisku (§ 237),*
- *ublížení na zdraví (§ 221 - 224)*
- *loupeže (§ 234),*
- *násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci (zvláště § 197a),*

- poškozování cizí věci (§ 257),
- znásilnění (§ 241),
- kuplířství (§ 204) apod.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§168, 167 trestního zákona).

### **Odpovědnost za plnění programu**

- na tvorbě i realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci
- koordinace programu je v kompetenci ŠMP
- za realizaci a hodnocení je odpovědný ředitel školy

### **1. Metodik prevence**

Metodik prevence vytváří Program proti šikanování, podílí se na jeho realizaci. Komunikuje s učiteli v oblasti primární prevence, v případě odhalení šikanování navrhuje opatření, svolání výchovné komise, vede individuální konzultace s dětmi, s rodiči, informuje o možnostech odborné péče a další pomoci (adresář sociálních služeb, linku bezpečí, apod.). Jedná se sociálním odborem. Konzultuje problémy s odbornými pracovišti - SPC, PPP. Spolupracuje se specializovanými institucemi a organizacemi, zejména s metodikem prevence v PPP. Předává informace týkající se diagnostiky a řešení šikany. Zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.

### **2. Výchovný poradce**

Výchovná poradkyně úzce spolupracuje s metodikem prevence.

### **3. Třídní učitel**

- mapuje klima třídy, zachycuje varovné signály
- spolu s žáky vytváří pravidla třídy, vytváří bezpečné prostředí
- podporuje rozvoj sociálních vztahů žáků, pracuje s třídním kolektivem
- je v kontaktu s rodiči žáků své třídy prostřednictvím třídních schůzek, osobních setkání a dalších možností komunikace.

### **4. Pedagogové**

Věnují se v rámci výuky rozvoji kompetencí žáků v oblasti sociálních dovedností, učí podle principů a metod v rámci koncepce školy. Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky a studenty k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka. Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům ovlivňují chování žáků.

### **4. Ředitel školy**

Sleduje problémy v kontextu celé školy a dělá personální a organizační opatření ke zlepšení vzájemného soužití ve škole. Svolává v případě potřeby výchovnou komisi za

účasti rodičů, pedagogů, pracovníků orgánů péče o dítě, psychologů apod. Je odpovědný za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Vychází přitom z komplexního pojetí preventivní strategie, která je ve smyslu Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 20 006/2007-51 součástí Minimálního preventivního programu školy. Zajistí vzdělávání pracovníků (pedagogických i nepedagogických) v akreditovaných kurzech k problematice šikanování. Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami a mezi dopoledním a odpoledním vyučováním. Zajistí dozor především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.

### **III. Krizový plán**

V případě, že k šikanování ve škole dojde, jsou rozpracovány dva typy scénářů:

1. První zahrnuje situace, kdy škola zvládne případ řešit vlastními silami. Do této skupiny patří postupy pro počáteční stadia šikanování a rámcový třídní program pro řešení zárodečného stadia šikanování.
2. Druhý zahrnuje situace, kdy škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a policií. Sem patří řešení případů pokročilé a nestandardní šikany, např. výbuchu skupinového násilí vůči oběti.

#### **III.1. Postup vyšetřování v případě, že jde o počáteční stadia šikanování**

- škola vyřeší situaci vlastními silami

##### **a) Postup při odhalení šikany/podezření na šikanu:**

**1) Informovat třídního učitele, výchovného poradce, ŠMP**

**2) Domluvit se společně na dalších krocích** - každý případ je specifický a musí být zváženy všechny okolnosti případu, **nutná ochrana informací!** (ŠMP, výchovný poradce, TU) (vyvarovat se „rychlému“ a nepromyšlenému řešení - toto jednání by mohlo ublížit)

**3) Zjistit vše potřebné o dané situaci, zorientovat se, určit stadium šikany** (ŠMP, výchovný poradce, TU)

➤ **u závažných případů přizvat odborníky ze SVP, PPP, event. předat Policii ČR**

##### **Postup vyšetřování:**

**1) Rozhovor s obětí** - v soukromí (ne před třídou ani nikým z žáků!!!) - ujistit oběť o bezpečí, ochraně informací a vyřešení situace - provede TU (ŠMP/VP) školní psycholog - nechat oběť mluvit, pak pokládat otevřené otázky, vše zapsat

**2) Nalezení svědků** - kdo na šikanu upozornil; spolužák kamarád;

- učitelé - rozhovory - individuálně, ujistit o ochraně informací, zajištění bezpečí - nejprve nechat svědky otevřeně o situaci promluvit, pak se teprve doptávat, vše písemně zaznamenávat

➤ **př. otázek:** *Kdo je obětí a kdo agresorem? Kolik jich je? Kdo je iniciátorem? Kdo je aktivním účastníkem? Co, kdy a kde dělali agresori obětem? Jak dlouho to trvá? ... (TU, ŠMP, VP)*

**3) Rozhovor s agresorem** - u rozhovoru musí být minimálně **2 dospělí** !

- agresor by neměl tušit, že se něco vyšetřuje = zaskočit ho, nedopřát mu čas na přípravu výmluvy!!

- agresor nesmí zjistit, co nám kdo řekl

- rozhovor - nechat agresora souvisle povídat (zaplete se do vlastní lži), vyžadovat vysvětlení rozporů v jeho monologu, sledovat verbální i neverbální projevy, tón hlasu...

- pokud je agresorů více, mluvit s každým zvlášť, neumožnit domluvu na výpovědi, najít nejslabšího a toho „přitlačit ke zdi“ !

Pouze při obtížném vyšetřování lze konfrontovat svědky nebo agresory.!

**4) Schůzka vedení školy, ŠMP, VP, TU** - případ projednat, rozhodnout o opatřeních (ve vztahu k oběti, agresorovi, třídě)

**5) Schůzka s rodiči agresorů** - seznámit je s navrženými opatřeními, požádat o spolupráci - o průběhu sepsat zápis - podepíší všichni zúčastnění včetně rodičů!

**6) Pozvat do školy rodiče oběti** - **ne ve stejnou dobu jako rodiče agresora!** - stanovit opatření a další kroky - o průběhu sepsat zápis - podepíší všichni zúčastnění

**7) TU vše projedná s třídou, informuje žáky o potrestání viníků, ujistí třídu, že takové chování je nepřijatelné! Rodiče žáků informuje o tom, že se ve třídě vyskytl tento problém a že je již vyřešen.**

b) **V případě, že šikanování oznámí rodiče**, pracuje TU nebo ŠMP obdobně podle výše uvedených pravidel. Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy, ŠMP, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací.

**Při řešení by se škola měla vyvarovat těchto nevhodných postupů:**

➤ přehlížení, bagatelizace agresivního nebo násilného chování

➤ odkazování na to, aby si oběť svoji situaci řešila sama, „postavila se jí“

➤ nucení žáků, aby veřejně řekli, co viděli nebo se veřejně ihned na místě omlouvali

➤ vedení rozhovoru s žákem o situaci před ostatními žáky, vedení rozhovorů žáků zapojených do šikany společně

➤ nedostatečného vyhodnocení závažnosti problému a z toho plynoucí volby neadekvátních postupů nebo nepřiměřeného trestu

- emotivního řešení problému (k řešení problému je třeba přistupovat věcně) ➤
- agresivního řešení problému (např. násilím)
- příliš autoritativního řešení (např. zastrašováním nebo vyhrožováním), což může vést spíše ke zhoršení situace, případně ke skrytějším formám šikany, nebo i k jinému rizikovému jednání
- předjímání recidivy útočníka
- řešení i méně závažného rizikového chování v součinnosti s policií (zbytečná kriminalizace útočníka)
- automatického obviňování oběti (sekundární viktimizace)
- vyhýbání se problematickým aktivitám jako zdrojům budoucí šikany

### **III.2. Postup vyšetřování v případě, že jde o projev pokročilé a nestandardní šikany - škola požádá o pomoc odborníky zvenku**

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR. Dále oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, zahájí ředitel školy spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu. Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy s dalšími institucemi a orgány.

Zejména:

1. v resortu školství - s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry;
2. v resortu zdravotnictví - s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie;
3. v resortu sociální péče - s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence;
4. případně s nestátními neziskovými organizacemi specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

## **IV. Následná výchovná opatření**

### **1. Dále pracovat s agresorem**

- jeho náhled na vlastní chování
- motivy jednání
- rodinné prostředí
- v případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů

### **2. Potrestání agresorů:**

- napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy (podle míry a závažnosti provinění) - stanoveno školním řádem
- snížení známky z chování - stanoveno školním řádem

### **3. Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem.**

**Je nezbytné vypořádat se i s těmi, kteří přihlíželi, ale nezasáhli.**

### **4. V mimořádných případech lze užít další opatření:**

- převedení do jiné třídy
- ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení střediska výchovné péče
- ředitel školy doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu
- ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu

## **V. Aktivity školy v prevenci proti šikaně**

- projekty zaměřené na prevenci nežádoucích jevů
- prostřednictvím školních „podporovatelů“
- prostřednictvím práce třídních vyučujících s kolektivy tříd (třídnické hodiny, třídnické schůzky s rodiči)
- prostřednictvím školní výuky ve všech předmětech - výsadní postavení mají hodiny Výchovy ke zdraví a Výchovy k občanství
- prostřednictvím projektových dnů
- prostřednictvím tématických besed
- nabídka zájmových kroužků

Ve všech těchto aktivitách je u žáků podporována solidarita a tolerance, rozvoj pozitivních mezilidských vztahů, vzájemný respekt, dodržování zásad slušného chování, důraz na právní odpovědnost jedince, uplatňování pomoci a spolupráce mezi žáky a jsou vytvářeny podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit.

### **Prevence ve třídnických hodinách**

Třídní učitelé se zaměřují na činnosti posilující budování pozitivních vztahů mezi žáky navzájem a mezi učiteli a žáky, např. třídní výlety, exkurze, společné zapojování se do školních akcí (sportovní soutěže, mikulášská nadílka, masopust...atd.)

- snaží se vytvářet ve své třídě příjemné a bezpečné klima, při TH realizuje sociohry, všímá si postavení jednotlivců ve třídě

### **Prevence ve výuce**

Všichni učitelé vnímají nutnost vytvoření bezpečného prostředí. Podle možnosti svého předmětu zařazují prvky o bezpečném chování, rozvoj pozitivních vztahů do svých předmětů:

- umožňují rozvoj vzájemné spolupráce
- umožňují práci žáků ve skupinách, v komunikujícím kruhu
- snaží se vyhýbat technikám a metodám, které vytvářejí napětí mezi žáky - např. ironizování, zesměšňování, nenaplněné hrozby (když nepřestaneš vyrušovat, dám ti poznámku apod.), vytváření stresového prostředí, nehlášené písemné práce apod.
- pilířem prevence jsou především výchova ke zdraví, výchova k občanství, tělesná výchova, výtvarná výchova, český jazyk, dějepis atd.

### **Prevence ve školním životě mimo vyučovací hodiny**

- jedná se o prevenci během přestávek:

- zvýšené a důsledné dohledy na rizikových místech (záchody, chodby, šatny..)
- posílené dohledy na mimoškolních akcích

Program nabývá účinností 01. 09. 2019

Vypracovala: Ing. Ivana Pšenáková, PhD  
Školní metodik prevence

Ředitel školy: Mgr. Luděk Svoboda